

VODIČ

O RODNOJ PROCENI UTICAJA budžeta

Autor: Zorana Antonijevic

"Ova publikacija izrađena je u okviru projekta Gender Budget Watchdog Network u regiji Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji uz finansijsku podršku Austrijske razvojne agencije (ADA) i Švedske agencije za međunarodni razvoj i suradnju (SIDA). Stavovi i mišljenja iskazani u ovoj publikaciji su autorski i ne predstavljaju nužno stavove ADA-e ili SIDA-e."

budžeta

Lekcija 1

Šta je rodna procena uticaja?

Lekcija 2

Glavni elementi i koraci u rodnoj proceni uticaja

Lekcija 3

Rodna procena uticaja i budžet

Lekcija 4

Ko, kada i kako može da koristi rodnu procenu uticaja?

Uvod

Vodič za rodnu procenu uticaja na budžete pripremljen je u okviru projekta „Jačanje transparentnosti i odgovornosti za rodnu ravnopravnost na Zapadnom Balkanu i Republici Moldaviji (Gender Budget Watchdog Network, faza II)“. Projekat prati Mrežu za nadzor rodno odgovornog budžeta (GBWN) na zapadnom Balkanu i Republike Moldavije što je prethodni uspešan projekat koji je podržala ADA i SIDA. Glavni cilj projekta Faze II je poboljšanje javnih obaveza za rodno odgovorno budžetiranje i povećanje raspoloživog finansiranja za rodnu ravnopravnost u regionu Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji. GBWN je osnovana da doprinese rodnoj ravnopravnosti tako što smatra da vlade treba da budu odgovorne za finansiranje i sprovođenje politika rodne ravnopravnosti, uključujući urođnjavanje. To znači procenu uticaja politika i mera na rodnu ravnopravnost, posebno onih koje su finansirane. U ovoj novoj fazi projekta, fokus je na klimatskim promenama i finansiranju otpornosti.

Organizacije civilnog društva igraju ključnu ulogu, zajedno sa nezavisnim stručnjacima, naučnicima i aktivistima, u praćenju strategija iz rodne perspektive. Dalji razvoj i širenje znanja i kapaciteta za urođnjavanje alate za rodno odgovorno budžetiranje su glavne svrhe Mreže za nadzor rodno odgovornog budžeta (GBWN) i ovog Vodiča.

Vodič ima za cilj da poboljša razumevanje jednog od ključnih alata za uvođenje rodne ravnopravnosti u kreiranje politika i praćenje politike i njegovog značaja za finansiranje rodne ravnopravnosti. Dodatni cilj je podrška organizacijama civilnog društva u primeni alata za rodnu procenu uticaja na budžete kako bi se procenila njihova osetljivost na rodnu ravnopravnost na nacionalnom i lokalnom nivou.

Nijedna država u svetu nije postigla rodnu ravnopravnost. U zavisnosti od dominantnih rodno-specifičnih režima u društvu, nivoa ekonomske i istorijske razvijenosti, dominantnih političkih ideologija i ukupne posvećenosti države napretku u postizanju rodne ravnopravnosti, do sada su postignuti različiti rezultati. Kako bi se suprotstavili nejednakost, globalna zajednica se složila da je rodno integrisanje - strategija promene - pravi put napred. Rodno integrisanje se primenjuje kroz različite alatke za rodno integrisanje, uključujući rodne procene uticaja i rodno odgovorno budžetiranje (ROB), kao ključne alate kako bi se osiguralo da se obaveze prema rodnoj ravnopravnosti pretoče u konkretne akcije koje će na kraju dati pozitivne rezultate.

Ovaj vodič predstavlja osnovu za e-učenje o proceni uticaja budžeta na rodnu ravnopravnost. Vodič i materijali za online učenje strukturirani su tako da upoznaju čitatelje i učesnike kursa sa urođnjavanjem kao strategijom i procenama uticaja na rod kao alatom za procenu uticaja budžeta na rodnu ravnopravnost. Prikazani su mnogi praktični primeri, uz materijale, zadatke i diskusije. Na kraju kursa predvođenog za e-učenje, učesnici i čitatelji će biti u mogućnosti da razumeju važnost procene uticaja budžeta na rodnu ravnopravnost, šta organizacije civilnog društva mogu učiniti, kako se vrši procena uticaja budžeta na rodnu ravnopravnost na nacionalnom ili sektorskom nivou, i kako civilno društvo može sprovesti kampanje zagovaranja zasnovane na rodnim procenama uticaja, s ciljem ukidanja nejednakosti i promovisanja jednakih mogućnosti i jednakosti rezultata u određenim političkim oblastima. Ovaj vodič i modul uključuju specifične definicije i razlike između rodne procene uticaja i drugih alata za urođnjavanje i specifičnosti primenu procene uticaja budžeta na rodnu ravnopravnost. Ovo je, dakle, četvrti modul i učesnici već poznaju rodno odgovorno budžetiranje, urođnjavanje i osnovne alate, kao što su rodna statistika, rodna analiza ili procena politike rodne ravnopravnosti.

Želimo vam zanimljivo putovanje kroz ovo učenje!

01

Šta je rodna
procena uticaja?

1.1 Urođnjavanje i njegovi alati

Pored primene u poslednje tri decenije, urođnjavanje je još uvek relativno nova feministička strategija za promene, međunarodno formalizovana kroz Pekinšku deklaraciju i Platformu za akciju 1995. godine. Njen primarni cilj je smanjenje i iskorenjivanje rodne nejednakosti, pre svega kroz aktivnosti organi vlasti. Urođnjavanje je, dakle, snažno povezan sa institucionalizacijom feminističke teorije i prakse.

Teorijski okvir urođnjavanja ispituje tri elementa koji podupiru i održavaju rodne nejednakosti uprkos postojećim politikama i zakonskim okvirima. Sagledava kako društvene i institucionalne strukture, procesi i kriterijumi (re)proizvode rodne nejednakosti. Strukture se odnose na rodne odnose moći koje se održavaju **rodnom podelom rada** i organizacijom **intimnosti**. Proces se odnose na mehanizme koji proizvode i reprodukuju nejednake odnose moći, kao što je nejednaka distribucija resursa i normi u vezi ili vezanih za rod. Kriterijumi daju normativnu osnovu za procenu da li se neka situacija ocenjuje pozitivno ili negativno. Identifikovana su tri kriterijuma: **jednakost, autonomija i različitost**. Jednakost znači jednakost pred zakonom ili jednak tretman u sličnim okolnostima. Autonomija je mogućnost da žene same odluče šta je dobar život. Različitost ukazuje na posvećenost društvu u kojem razlike nisu hijerarhijske.¹

Urođnjavanje je prihvaćeno na međunarodnom nivou kao strategija za ostvarivanje rodne ravnopravnosti. To uključuje integraciju rodne perspektive u pripremu, dizajniranje, implementaciju, praćenje i evaluaciju politika, regulatornih mjera i programa potrošnje, u cilju promovisanja ravnopravnosti žena i muškaraca i borbe protiv diskriminacije. (EIGE 2023a).

Pomeranjem fokusa sa ženskih potreba i pitanja isključivo na strateški interes žena i muškaraca, urođnjavanje osigurava da rodna ravnopravnost bude deo svih politika u svim aspektima društvenog i ekonomskog života. Urođnjavanje je učinilo rodnu ravnopravnost glavnim pitanjem u međunarodnim i evropskim normativnim okvirima. Između ostalog, urođnjavanje je integrisano u zakonodavstvo Evropske unije kroz Ugovor iz Amsterdama iz 1997. godine, koji obavezuje sve države članice EU da uvedu rodnu ravnopravnost u sve oblasti politike od interesa Unije.

Pored navedenog, treba uzeti u obzir i intersekcionalni pristup. Ovaj pristup prepoznaje kako se rod ukršta sa drugim ličnim karakteristikama kao što su starost, invaliditet, etnička pripadnost, kasta, klasa, religija, bračni status i geografska lokacija. Stoga je, tokom čitavog projekta, programa ili politike, ključno prepoznati kako se nejednakost i isključenost proizvode i reprodukuju ukrštanjem ovih individualnih ili društvenih faktora. Uticaji ovih varijabli na pojedince i grupe mogu biti značajni i stvoriti situacije ukrštanja (višestruke) diskriminacije, ranjivosti i marginalizacije.

Urođnjavanje se možeshvatiti na različite načine. Neki ga vide kao stratešku i političku strategiju za promene, dok se drugi fokusiraju na urođnjavanje kao tehnički proces i primenu skupa alatki za unapređenje rodne ravnopravnosti. Uspeh i uticaj urođnjavanja zavise od institucionalnog konteksta, što stvara različite izazove u njegovoj primeni, posebno u državama u razvoju i državama u tranziciji, sa ograničenim institucionalnim praksama i procedurama, kao i ograničenim ljudskim i finansijskim kapacitetima. Otpor prema rodnoj ravnopravnosti, baziran na duboko patrijarhalnim i mizoginim kulturama unutar institucija, takođe ograničava efekte rodno integrisanja.

¹ Verloo, M. 2000. 'Making women count in the Netherlands', in Beveridge, F., Nott, S. and Stephen, K. (eds) Making women count: Integrating gender into law and policy-making. Dartmouth: Ashgate.

Saznajte više:

Terminologija rodne ravnopravnosti.

Stručnost i razvoj veština za unapređenje rodne ravnopravnosti i primenu urođnjavanja uključuje razumevanje terminologije rodne ravnopravnosti. Nije važno samo savladati definicije, već i razumeti teorijske koncepte koji stoje iza tih pojmova. Evropski institut za rodnu ravnopravnost razvio je sveobuhvatan onlajn rečnik, dostupan na svim jezicima Jugoistočne Evrope:

<https://eige.europa.eu/thesaurus>

Urođnjavanje se možeshvatiti na različite načine. Neki ga vide kao stratešku i političku strategiju za promene, dok se drugi fokusiraju na urođnjavanje kao tehnički proces i primenu skupa alatki za unapređenje rodne ravnopravnosti. Uspeh i uticaj urođnjavanja zavise od institucionalnog konteksta, što stvara različite izazove u njegovoj primeni, posebno u državama u razvoju i državama u tranziciji, sa ograničenim institucionalnim praksama i procedurama, kao i ograničenim ljudskim i finansijskim kapacitetima. Otpor prema rodnoj ravnopravnosti, baziran na duboko patrijarhalnim i mizoginim kulturama unutar institucija, takođe ograničava efekte rodno integrisanja.

Različite organizacije primenjuju različite pristupe urođnjavanju. Evropska komisija promovira dvostruki pristup, koji kombinuje urođnjavanje (integraciju rodnih pitanja u politike) sa ciljanim merama, uključujući posebne mere za osnaživanje žena. Osnaživanje žena, na primer, fokusira se na identifikaciju i afirmaciju specifičnih potreba i političkih interesa žena putem jednakih mogućnosti i pozitivnih akcija. Ovaj pristup podrazumeva akcije i politike koje teže, s jedne strane, osnaživanju žena da se podjednako uključe u sve aspekte javnog i privatnog života, a s druge strane, prepoznavanju žena kao aktivnih aktera u demokratskim procesima i razvoju. Pristup osnaživanju žena u zakonodavstvu dobro je poznat kao princip jednakog postupanja, fokusiran na pružanje jednake pristupnosti i ispravljanje postojećih zakonodavnih nejednakosti kako bi pojedinci formalno bili jednaki u svojim pravima. Drugi pristup osnaživanju žena obuhvata specifične ili ciljane akcije/mere/politike koje imaju za cilj stvaranje uslova za postizanje jednakosti rezultata kako bi se izbalansirale nejednake početne pozicije muškaraca i žena u većini društava. Ove mere obično preduzimaju specijalizovane državne institucije poznate kao tela/agencije za rodnu ravnopravnost.

Švedska agencija za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA) primenjuje pristup u tri koloseka, naglašavajući važnost dijaloga sa partnerima kao političkog alata za obezbeđivanje održivosti i dugoročne posvećenosti, pored tradicionalne integracije rodne perspektive i ciljanih mera.

Urođnjavanje je strategija koja ima za cilj da promeni postojeće nejednakosti. Da bi se postigli ciljani rezultati politike, važno je stvoriti preduslove za uspešnu primenu alata i metoda za urođnjavanje. Evropski institut za rodnu ravnopravnost razvio je zanimljivu grafiku, navodeći između ostalog dostupne alate:

Da se urođnjavanje ne ostavi na apstraktnom nivou, važno je podržati njegovu konkretnu

GENDER MAINSTREAMING STRATEGY

- Political Commitment
- Legal Framework

DIMENSIONS

- Equal Representation of women and men
- Gender Perspective in the content of policies

CONDITIONS

- Implementation plan
- Structures
- Resources
- Accountability mechanisms
- Knowledge generation
- Gender expertise
- Stakeholder involvement

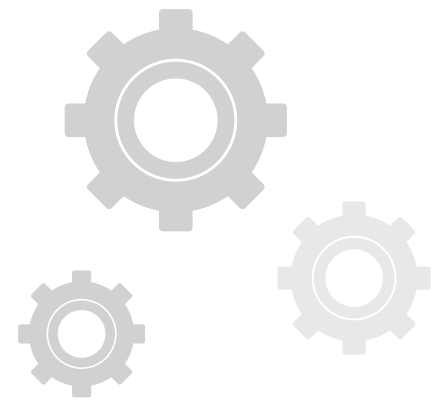
METHODS AND TOOLS

- Gender Analysis
- Gender Audit
- Gender Awareness-raising
- Gender Budgeting
- Gender Equality Training
- Gender Evaluation
- Gender Impact Assessment
- Gender Indicators
- Gender Monitoring
- Gender Planning
- Gender Procurement
- Gender Statistics
- Gender-sensitive Stakeholder Consultation
- Institutional Transformation
- Sex-disaggregated data

RESULTS

- Better policy making
- Better Functioning institutions
- More effective processes

Više detalja o urođnjavanju: [EIGE 2023a](#)

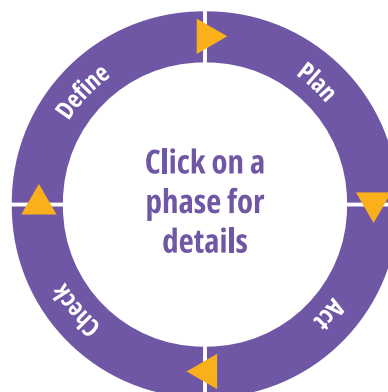

implementaciju finansijskim i ljudskim resursima i adekvatnim razvojem kapaciteta. Centralno za njegov uspeh je uspostavljanje dugoročnog plana za učenje u javnim službama za obuku rukovodstva srednjeg nivoa i službenika u vladinim agencijama i ministarstvima. Pored pravih veština, javne službe treba da budu svjesne postojećih alata za urođnjavanje koji su im na raspolaganju u različitim fazama ciklusa politike.

Evropski institut za rodnu ravnopravnost grupiše različite alate u ključne faze ciklusa politike:

Define Tools
Gender Statistics
Gender Analysis
Gender Impact Assessment
Gender Stakeholders Consultation

Check Tools
Gender Monitoring
Gender Evaluation

Plan Tools
Gender Budgeting
Gender Procurement
Gender Indicators

Act Tools
Gender Equality Training
Gender-sensitive Institutional Transformation
Gender awareness-raising

Više detalja o alatima za urođnjavanje: [EIGE 2023a](#)

1.2. Šta je rodna procena uticaja?

Evropska komisija u svom vodiču iz 1998. godine **definiše rodnu procenu uticaja** na sledeći način: „Rodna procena uticaja je proces poređenja i procene, prema rodno relevantnim kriterijumima, trenutnog stanja i trenda sa očekivanim razvojem koji je rezultat uvođenja predložene politike.

Evropski institut za rodnu ravnopravnost definiše rodnu procenu uticaja kao prethodnu evaluaciju, analizu ili procenu zakona, politike ili programa koja omogućava da se na preventivan način identifikuje verovatnoća da će data odluka imati negativne posledice po stanje ravnopravnosti žena i muškaraca (EIGE 2023c). Centralno pitanje rodne procene uticaja je: Da li zakon, politika ili program smanjuju, održavaju ili povećavaju rodne nejednakosti između žena i muškaraca?

Dok je rodna analiza alat koji je relevantan za bilo koju aktivnost, projekat ili politiku, na mikro ili makro nivou, za OCD ili privatnu kompaniju, rodna procena uticaja je specifičan alat koji je posebno **relevantan za javni sektor** i njegove aktivnosti i politike. Rodna procena uticaja je deo šire politike ili pristupa procene uticaja propisa u kreiranju politike, koji se u početku pojavio oko pitanja uticaja na životnu sredinu, a vremenom se razvio da uzme u obzir sve vrste pitanja, kao što su korupcija, ekonomija ili društvena pitanja. Cilj je uvek isti: kreatori politike žele da budu sigurni da politika u razvoju neće imati nepredvidiv uticaj na društvo ili određenu grupu, uključujući žene i muškarce, ili podgrupe među ženama i muškarcima, ali taj uticaj je planiran i predviđeno, sa ciljem promovisanja jednakosti, socijalne uključenosti i ukupnog društvenog prosperiteta. (Videti: Handout A_L1: Comparison of key gender mainstreaming tools).

Saznajte više:

Rodna procene uticaja na životnu sredinu

Studije o proceni uticaja su uglavnom razvijene u oblasti ekoloških problema. Procena uticaja na životnu sredinu, na primer, je dobro uspostavljen instrument politike u mnogim zemljama širom sveta i u nekim slučajevima utiče na razvoj rodne procene uticaja. Na primer, holandska rodna procena uticaja iz 1992. godine je razvijena uzimajući procenu uticaja na životnu sredinu kao vodič. Metodologija se zove EER, što se prevodi kao Procena uticaja emancipacije, naglašavajući vezu. EER prate pet koraka procene uticaja na životnu sredinu:

1. Opis aktuelnih rodni odnosa;
2. Opis verovatnog razvoja situacije bez nove politike;
3. Opis i analiza novog plana politike;
4. Opis potencijalnih efekata na rodne odnose;
5. Vrednovanje pozitivnih i negativnih efekata na rodne odnose.²

² Verloo, M and Roggeband, C. 1996. 'Gender impact assessment: The development of a new instrument in the Netherlands', Impact Assessment 14 (1): 3-21.

Svaka procena uticaja ima za cilj da analizira potencijalne efekte novih planova politike ili programa pre nego što budu sprovedeni. Konačni cilj rodne procene uticaja je poboljšanje dizajna i planiranja politike koja se razmatra kako bi se sprečio negativan uticaj na rodnu ravnopravnost i ojačala rodna ravnopravnost kroz bolje osmišljene, transformativne zakone i politike. Primarni cilj je prilagođavanje politike kako bi se osiguralo da se svi diskriminatorni efekti ili uklone ili ublaže.

Prema Evropskom institutu za rodnu ravnopravnost, rodna procena uticaja – može pružiti dodatnu vrednost na **nekoliko različitih načina**:

- **Rodna procena uticaja nas vodi ka rodnoj ravnopravnosti:** Poznavanje načina na koji nejednakost funkcioniše i kako na nju utiče javna politika je ključno za eliminisanje rodne nejednakosti.
- **Rodna procena uticaja poboljšava procese donošenja odluka:** Angažovanjem sa ciljnim grupama, obezbeđivanjem njihovog učešća u konsultacijama i kreiranju politike, ali sveukupnom procenom potencijalnih zamki politike, sveukupno poboljšavamo donošenje odluka. Rodna procena uticaja nam takođe pomažu da promovišemo transparentnost i odgovornost u donošenju odluka.
- **Rodna procena uticaja - vodič za učenje:** Rodna procena uticaja omogućava kreatorima politike da izgrade svoje kapacitete za rodnu ravnopravnost postavljanjem pitanja i prikupljanjem podataka razvrstanih po polu i drugih relevantnih informacija. Na duge staze, ovo će pomoći da se proizvedu politike sa boljim ishodima rodne ravnopravnosti.

Saznajte više:

Definicija procene rodnog uticaja Komisije za rodnu ravnopravnost u javnom sektoru, Australija.

Procene rodnog uticaja su način kritičkog razmišljanja o tome kako će politike, programi i usluge zadovoljiti različite potrebe žena, muškaraca i ljudi različitih rodova. U mnogim okolnostima, žene i pojedinci različiti po polu možda nemaju isti pristup procesima donošenja odluka, resursima, ekonomskim ili društvenim mogućnostima. To znači da će se politike, programi i usluge verovatno drugačije doživljavati i imati različite ishode za ljude različitog pola. Cilj procene rodnog uticaja je da se stvore bolji i pravedniji ishodi i obezbede da svi ljudi imaju jednak pristup mogućnostima i resursima.³

³ Commission for Gender Equality in the Public Sector. n.d. Gender impact assessment toolkit. Australia. https://content.vic.gov.au/sites/default/files/2022-03/DPC%202011%20CGEPS_GIA-Toolkit_FA-Web_0%20%284%29%20%286%29.pdf

Pored prethodne rodne procene uticaja, neke organizacije i autori razmatraju rodne evaluacije, procene uticaja usvojene i sprovedene politike, kao naknadne rodne procene uticaja. U slučaju

naknadne procene, fokus nije na projekcijama uticaja, već na merenju stvarnog uticaja politike, sa ciljem da se zaključci integrišu u buduću implementaciju politike, izmene postojeće politike ili izradu nacrtu politike. nova politika u istoj oblasti politike. Ovaj vodič i kurs se fokusiraju na prethodnoj rodnoj proceni uticaja, sa sporadičnim upućivanjem na naknadnu procenu, kad god je relevantno. (Videti: Handout B_L1: Comparison of ex-ante and ex-post GIAs).

Svrha rodna procene uticaja je da se pokaže da javni propisi i politike nisu rodno neutralni i da imaju različit uticaj na žene i muškarce, čak i kada se to ne očekuje niti želi. U praksi, jednak tretman pojedinaca koji polaze iz situacije nejednakosti je ekvivalentan nastavku takve nejednakosti. Zato politike dizajnirane za opštu populaciju obično nisu rodno neutralne, već su rodno slepe. Takođe, treba istaći razliku između vršenja rodne analize i rodne procene uticaja budžeta ili određene sektorske politike. Rodna procena uticaja podrazumeva analizu efekata politike na rodne nejednakosti, praznine, pristup resursima, itd., a ne samo na aspekte kao što su inkluzivna upotreba jezika ili podaci razvrstani po polu. Na primer, program može imati rodno osetljiv dizajn jer koristi podatke razvrstane po polu i identifikuje nejednakosti dok i dalje dovodi do pogoršanja takvih nejednakosti. Stoga je ovaj program ugradio rodnu perspektivu, ali se pokazalo da je njegov rodni uticaj negativan.⁴

Materijal A_L1: Poređenje ključnih alata za urođnjavanje

Alat	Kratsak opis	Poređenje sa drugim alatima
Rodna analiza	Kritičko ispitivanje kako razlike u rodnim ulogama, aktivnostima, potrebama, mogućnostima i pravima utiču na žene, muškarce, devojčice i dečake u datoj oblasti politike, situaciji ili kontekstu	Rodna analiza je polazna tačka za primenu bilo kog alata za urođnjavanje; njegovi ključni elementi su integrisani u bilo koji drugi alat.
Rodna procena uticaja	Alat za skrining datog predloga politike, u cilju otkrivanja i procene njegovog različitog uticaja ili efekata na žene i muškarce, tako da se ove neravnoteže mogu ispraviti pre nego što predlog bude odobren. Može se primeniti i nakon što se politika usvoji i primeni, osvrćući se na njen stvarni uticaj.	While gender analysis is examining the status quo, gender impact assessments go a step further by asking what impact an activity, project, law or other policy will have (ex-ante) or does have (ex-post).

⁴ Gender impact assessment of economic policy: municipal budget and tax system https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jsui/bitstream/11703/118879/1/Methodological%20guidelines_3_%20Municipal%20budget%20and%20tax%20system.pdf

Rodna revizija

Procena stepena do kojeg je rodna ravnopravnost efektivno institucionalizovana u politikama, programima, strukturama i postupcima organizacije (uključujući procese donošenja odluka), iu odgovarajućim budžetima

Rodna revizija je primena rodne analize ali u kontekstu organizacije ili institucije. Rodna revizija je polazna tačka za institucionalnu transformaciju unutar organizacije.

Rodno odgovorno budžetiranje

Primena urođnjavanja u budžetskom procesu. To podrazumeva rodnu procenu budžeta, uključujući rodnu perspektivu na svim nivoima budžetskog procesa, i restrukturiranje prihoda i rashoda u cilju promovisanja rodne ravnopravnosti.

Rodno odgovorno budžetiranje sadrži primenu rodne analize i rodne procene uticaja u zavisnosti od toga u kojoj fazi budžetskog ciklusa se vrši ispitivanje. Primenjeno na nivou institucije, kao što je ministarstvo, rodno odgovorno budžetiranje takođe može zahtevati rodnu reviziju da bi bilo u potpunosti delotvorno.

Obuke o rodnim pitanjima

Proces razvoja svesti i kapaciteta o rodnim pitanjima, kako bi se donele lične ili organizacione promene za rodnu ravnopravnost. Niz aktivnosti koje imaju za cilj jačanje veština i znanja ljudi o određenoj materiji, u ovom slučaju rodnoj ravnopravnosti

Obuka o rodnim pitanjima je ključna za podizanje svesti i izgradnju kapaciteta. Bez obuke o rodnim pitanjima neće biti institucionalne transformacije. S druge strane, svaki uspešan program obuke o rodnim pitanjima zahteva dubinsku rodnu analizu pre nego što počne.

Rodno planiranje

Aktivan pristup planiranju koji uzima rod kao ključnu varijablu ili kriterijum i koji nastoji da integriše eksplicitnu rodnu dimenziju u politiku ili akciju.

Rodna analiza i rodna procene uticaja su sastavni delovi rodnog planiranja.

Materijal B_L1: Poređenje pre i posle Rodne procene uticaja

Ex ante Rodna procena uticaja

Korist

Omogućava punu procenu potencijalnih uticaja što omogućava planerima politike dovoljno vremena da redizajniraju ili preorijentišu politiku

Izazov

Predviđanje potencijalnih uticaja

Ex post Rodna procena uticaja

Korist

Pokazuje stvarni uticaj sprovedene politike

Izazov

Utvrdjivanje direktnog i indirektnog uticaja politike

Više informacija: Nacionalna komisija za unapređenje ravnopravnosti, Malta: [Step-by-Step Guide for Gender Impact Assessment](#), strana 29

Diskusija na forumu L1:

Objasnite vezu između rodne procene uticaja i drugih alata za integrisanje rodnih pitanja

Na osnovu **Materijala L1: Poređenje ključnih alata za urođnjavanje**, molimo Vas da razgovarate o tome kako je, po Vašem mišljenju, rodna procena uticaja povezana sa drugim alatima za urođnjavanje i koje su njihove zajedničke karakteristike i razlike. Koji je specifičan doprinos koji sprovedena rodna procena uticaja može dati, u poređenju, recimo, sa rodnom analizom iz oblasti politike?

Očekivani odgovori učesnika:

- Učesnici treba da naglase da je rodna analiza osnova za bilo koji oblik urođnjavanja i da je treba primeniti pre nego što se uzme u obzir primena bilo kojeg drugog alata za urođnjavanje, takođe mogu naglasiti da u pogledu rodno odgovornog budžetiranja, rodna analiza može pomoći da se razume status kuo postojećih rodnih nejednakosti.
- Učesnici treba da naglase da je rodna analiza sastavni deo rodne procene uticaja, ali da rodne procene uticaja idu korak dalje, razmatranjem pre ili posle uticaja aktivnosti, projekta, programa, prava ili drugih oblika politike.

02

Glavni elementi i koraci u rodnoj proceni uticaja

Glavni elementi procesa rodne procene uticaja su sledeći:

- **Rodna procena relevantnosti (korak 1 i 2);**
- **Rodna procena uticaja (korak 3 i 4);**
- **Rodna procena kvaliteta (korak 5).⁵**

Sve glavne metodologije za rodnu procenu uticaja uključuju **pet koraka** u nastavku. Evropska komisija je ovu metodologiju uspostavila devedesetih godina i od tada je primenjuju sve veće evropske razvojne i vladine agencije. Ovi koraci su relevantni za svaku politiku, uključujući budžete na nacionalnom ili opštinskom nivou.

Korak 1: DEFINICIJA OPŠTEG CILJA POLITIKE

Prvi korak je definisati svrhu planirane politike, zakona ili programa i pokazati kako se ona povezuje sa rodnom ravnopravnosti. Sledeća pitanja su neki primeri koji bi mogli da pomognu tokom analize:

- Koje društveno pitanje se rešava ovom politikom/zakonodavnom intervencijom?
- Zašto se ova intervencija razmatra za ovu konkretnu situaciju?
- Da li intervencija ima za cilj da doprinese rodnoj ravnopravnosti?
- Kako intervencija treba da doprinese rodnoj ravnopravnosti?
- Koji su postojeći ciljevi rodne ravnopravnosti u ovoj oblasti?

Korak 2: DEFINISANJE RELEVANTNOSTI POLITIKE ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Kada su zakon, politika ili program kontekstualizovani, neophodno je utvrditi njegovu rodnu relevantnost. Kako je predložila **Evropska komisija u svom vodiču**, da bi se proverila rodna relevantnost, potrebno je pribaviti i proučiti podatke razvrstane po polu i postaviti sledeća dva pitanja:

1 Da li se predlog odnosi na jednu ili više ciljnih grupa? Da li će to uticati na svakodnevni život dela stanovništva?

2 Postoje li razlike između žena i muškaraca u ovoj oblasti politike (u vezi sa pravima, resursima, učešćem, vrednostima i normama vezanim za rod)?

Ako je odgovor na bilo koje od ova dva pitanja pozitivan, pol je relevantan za vaš problem. Trebalo bi izvršiti rodnu procenu potencijalnog uticaja predloga politike. Imajte na umu da postoje različiti nivoi uticaja:

Direktan uticaj: Kada se reguliše ili utiče na pristup ljudi resursima (grantovi, poslovi, sastav komisija, itd.). Kao rezultat, to direktno i neposredno utiče na status i položaj žena i muškaraca.

Indirektni uticaj: Kada se regulišu ili planiraju mere utiču na način pružanja određenih resursa ili usluga, iza kojih su ljudi krajnji korisnici. Iako politika nije direktno usmerena na njih, može uticati na njih.

Korak 3: RODNA ANALIZA POLITIKE

Svi propisi, politike i programi relevantni za rodnu ravnopravnost utiču na uslove života i pristup resursima za žene i muškarce. Ovaj efekat je poznat kao „rodni uticaj“. Rodna procena rodno uticaja bilo koje inicijative uključuje proces analize kako bi se utvrdio uticaj (opipljivi rezultati) koji bi intervencija mogla imati na efektivnu ravnopravnost žena i muškaraca.

S jedne strane, ovakva analiza treba da pokuša da razume sadašnju situaciju za dotične grupe i razume kako bi se ova situacija mogla razvijati bez intervencije javnosti. S druge strane, analiza treba da meri, koliko je to moguće, koliko se očekuje da planirana intervencija promeni postojeće stanje. Za vođenje analize važno je da:

- 1. Analizirati položaj žena i muškaraca na terenu:** Prikupiti podatke o postojećem stanju žena i muškaraca u oblastima koje se tiču planirane politike ili zakonodavne mere, tražeći statistiku razvrstanu po polu, i dopuniti je sa kvalitativnim uvidima, na primer, iz studija ili konsultacija, i kombinovati različite izvore (statistički institucije, akademski radovi, izveštaji o politici) da bi stekli dublje razumevanje.
- 2. Identifikujte postojeće rodne nejednakosti:** Razmotrite stavove zainteresovanih (prvenstveno direktno ciljanih grupa) o tome šta svaka javna intervencija treba da donese. Uzmite u obzir nejednakosti između žena i muškaraca u pristupu resursima (rad, novac, moć, zdravlje, blagostanje, sigurnost, znanje-obrazovanje, mobilnost, vreme i tako dalje) i njihovo ostvarivanje osnovnih prava (građanska, socijalna i politička prava).) na osnovu njihovog pola ili zbog uloga koje se pripisuju muškarcima i ženama (rodne uloge).

Korak 4: ODREĐIVANJE UTICAJA POLITIKE NA RODNU RAVNOPRAVNOST

U ovoj fazi je važno utvrditi kako će politika ili zakonodavna mera doprineti rodnoj ravnopravnosti i proceniti predviđeni uticaj na rodne odnose. Kada se identifikuju efekti predložene politike, treba ih 'izmeriti', uzimajući u obzir očekivane trendove kao što su prethodno identifikovani. Da biste to uradili, možda bi bilo korisno uzeti u obzir sledeće kriterijume kako biste odmerili pozitivan, neutralan ili negativan uticaj na rod bilo koje inicijative:

Rodne uloge i odgovornosti

Rod definiše uloge i odgovornosti koje žene i muškarci, devojčice i dečaci imaju u datom kontekstu i kulturi. On definiše ulogu u kući/domaćinstvu, u školi, na radnom mestu, u zajednici, u političkoj organizaciji, u vladi, itd. Kako se pol razlikuje, tako se razlikuju i takve uloge i odgovornosti. U mnogim kontekstima, od žena se očekuje da budu glavni staratelji dece. Međutim, u nekim kulturama muškarci preuzimaju sve više i više odgovornosti u privatnoj areni, a žene to čine u javnosti. Žene mogu biti odgovorne za proizvodnju pirinča u poljoprivrednim poslovima, dok su muškarci odgovorni za ribolov. Rodna analiza mora da istakne razlike u ulogama i odgovornostima da bi se razumelo kako muškarci i žene, devojčice i dečaci komuniciraju, šta rade, mogu i šta se od njih očekuje.

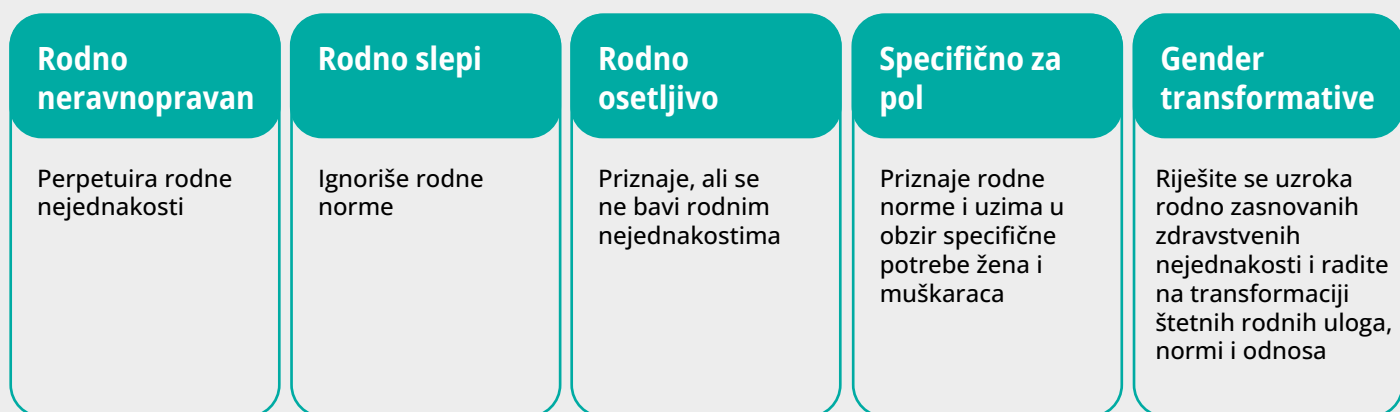
Pristup resursima i kontrola nad resursima

Resursi su sredstva i dobra, uključujući ekonomska (prihodi domaćinstva), produktivna (zemlja, oprema, alati, rad, kredit), politička (sposobnost za vođstvo, informacije i organizaciju) i vreme. Pristup resursima podrazumeva da žene i muškarci mogu da koriste specifične resurse (materijalne, finansijske, ljudske, društvene, političke itd.) i da imaju koristi od njih. Kontrola nad resursima podrazumeva da i muškarci i žene mogu da dobiju pristup resursu i takođe donose odluke o korišćenju tog resursa. Na primer, kontrola nad zemljištem znači da žene mogu da pristupe zemljištu (koriste ga), da poseduju zemlju (mogu da budu nosioci pravnog vlasništva) i da odluče da li da prodaju ili iznajmljuju zemlju. Koristi se odnose na ekonomske, socijalne, političke i psihološke koristi koje proizilaze iz korišćenja resursa, uključujući zadovoljenje praktičnih potreba (hrana, stanovanje) i strateških interesa (obrazovanje i obuka, politička moć).

Produktivni i reproduktivni rad

Žene i muškarci imaju nekoliko uloga vezanih za njihov rad. Produktivni rad se odnosi na svaki rad koji donosi prihod. Produktivni rad muškaraca se obično odvija van sfere domaćinstva i češće generiše novčani prihod. Ženski produktivni rad se obično odvija u sferi domaćinstva i generalno je manje cenjen i često se čak i ne uzima u obzir. Reproductivni rad se odnosi na rad u domaćinstvu, podizanje dece, kuvanje i čišćenje. Obično se pretpostavlja da je to odgovornost žena, ali muškarci takođe često obavljaju reproduktivni posao, na primer, brinu o mašinama ili peru automobil. Reproductivni rad generalno ne stvara nikakav prihod, ali utiče na porodičnu (i društvenu) ekonomiju. Pošto je povezan sa ženskom sferom, manje se vrednuje od produktivnog rada i često se ne uzima u obzir. Devojčice često moraju da preuzmu reproduktivne zadatke ako majke žele da se bave produktivnim radom. Rad u zajednici se odnosi na rad i vreme posvećeno političkom, verskom ili socijalnom radu u organizacijama, radu u zajednici ili drugom poslu kojim se bave i žene i muškarci. Obično se angažovanje muškaraca u društvenom radu više vrednuje od angažmana žena i stoga se razmatra u planiranju.

Ukratko, ispod je pregled spektra od pet skala na osnovu kojih se politike mogu proceniti i ponderisati:

Eksplloatisati

Prilagoditi se

Preobraziti

Korak 5: ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Moraju se formulirati zaključci u vezi sa uticajem na žene i muškarce unutar ciljane grupe(a). Štaviše, treba dati predloge za promoviranje rodne ravnopravnosti kao odgovor na postojeću situaciju. Da bi se to postiglo, trebalo bi identifikovati kako bi se rodna ravnopravnost mogla ojačati u različitim delovima nacrtu politike, uzimajući u obzir donete zaključke:

- 1. Rodnu ravnopravnost treba pomenuti u preambuli zakona ili definiciji konteksta politike ili programa i pravnog okvira koji se na to odnosi.**
- 2. Rodna ravnopravnost takođe treba da se napomene u cilju(ima) da se postavi polazna tačka i podstakne posvećenost svih zainteresovanih strana uključenih u razvoj inicijative.**
- 3. Akcije za smanjenje neravnoteže i nejednakosti i mere za promoviranje rodne ravnopravnosti treba da budu uključene među različite aspekte zakona, politike ili programa. Ove mere bi mogle da se odnose na promoviranje pristupa žena u sektorima u kojima su one nedovoljno zastupljene; promoviranje pristupa žena odlučivanju; promoviranje su-odgovornosti javne uprave, preduzeća; promoviranje upotrebe rodne statistike i studija; sprečavanje rodno zasnovanog nasilja; promoviranje proaktivnih akcija za iskorenjivanje rodno zasnovanog nasilja; i eliminisanje rodnih stereotipa i uloga.**
- 4. Jezik treba revidirati kako bi se osiguralo da se koristi rodno neutralan/osetljiv jezik i da bi se garantovala poštena vizuelizacija i žena i muškaraca u celom dokumentu**

Druga važna komponenta u ovom poslednjem koraku je identifikacija indikatora koji će omogućiti praćenje i procenu stvarnih rezultata. Da bi se to uradilo, važno je proceniti trenutne indikatore i njihovu korisnost u praćenju napretka u oblasti rodne ravnopravnosti. Alternativno, možda će biti neophodno postaviti nove indikatore na osnovu relevantnih podataka razvrstanih po polu. Tamo gde nedostatak informacija otežava odgovarajuću analizu i na taj način proizvodi neuverljive nalaze, važno je da se to eksplicitno navede u izveštaju o proceni uticaja na rod.

Saznajte više:

Rodne procene uticaja u nacionalnom kontekstu

Rodne procene uticaja postoje u mnogim evropskim zemljama. U nekima od njih su regulisani zakonom.

Holandska vlada je odlučila da olakša ili poboljša integraciju rodne perspektive u kreiranje politike. Međutim, nisu bili dostupni nikakvi konkretni instrumenti, pa je politički mehanizam za unapređenje rodne ravnopravnosti, Odeljenje za koordinaciju politike ravnopravnosti, naručio izgradnju Rodne procene uticaja 1992. Holandska rodna procena uticaja je imala za cilj da analizira prethodne potencijalne efekte novih vladinih politika na rodne odnose u holandskom društvu. Odgovorni državni sekretar za politiku emancipacije, poznata feministkinja, podržala je inicijativu, a akademski istraživači su pozvani da razviju instrument.

Belgija je usvojila svoj savezni zakon o rodnoj ravnopravnosti 2007. godine. Član 3 zakona predviđa da: „za svaki zakonodavni

i regulatorni projekat, [nadležni ministar] sačinjava izveštaj o proceni uticaja projekta na odnos žena i muškaraca; Kralj određuje model izveštaja o proceni uticaja, koji se zove „rodni test“, koristeći dekret koji je razmatrao Savet ministara, i određuje njegovo stupanje na snagu.

Sličan test rodne ravnopravnosti primenjuje se u Srbiji. „Uredbom o metodologiji upravljanja javnom politikom“ propisano je podzakonski akt kojim se uređuje analiza uticaja zakona i podzakonskih akata na žene i muškarce, ugrožene kategorije stanovništva, kao i da li se sprovodi detaljniji pregled. ante analizu je neophodno sprovesti.

Severna Makedonija ima okvir za procenu uticaja propisa. Prema odluci vlade iz 2013., ova procena mora uključivati rodnu dimenziju. Sličan pristup je zauzela i Austrija. Od 1. januara 2013. godine, procena uticaja propisa treba da prati sve nacрте zakona od njegovog početka u okviru nadležnih ministarstava do parlamenta. U okviru ove procedure, rodna ravnopravnost se mora pozabaviti po pitanju beneficija, zapošljavanja, prihoda, obrazovanja, neplaćenog rada, donošenja odluka i zdravlja.

U Španiji, kao što je regulisano različitim zakonima i vladinim odlukama usvojenim od 2003. nadalje, rodne procene uticaja su sastavni deo vladinih aktivnosti regulatornog uticaja. Svako ministarstvo ima Jedinicu za rodnu ravnopravnost, centralnu za sprovođenje i podršku takvim aktivnostima.

Objašnjenje nedostataka u podacima i informacijama omogućava akciju onih koji su odgovorni za otklanjanje ovog problema.

Studija slučaja L2: Planiranje rodne procene uticaja⁶

Naziv inicijative: Politika grantova za lokalne NVO

Politika/program/usluga: Podrška NVO

Programski sektor: Lokalna uprava

Ova studija slučaja je zasnovana na stvarnom primeru. Međutim, prilagođen je kontekstu lokalnih samouprava na Zapadnom Balkanu i Moldaviji.

Pregled

Jovana i njen tim upravljaju Programom podrške nevladinim organizacijama u lokalnom savetu. Ovaj program svake godine obezbeđuje sredstva za različite grupe i organizacije lokalne zajednice. Uredba o Programu podrške nevladinim organizacijama lokalne samouprave (LS) navodi ko ispunjava uslove za dobijanje grantova zajednice, kako savet promoviše grantove i kako se prijave ocenjuju i dodeljuju. Drugi relevantni dokumenti lokalne politike su Lokalni akcioni plan za mlade; Lokalni akcioni plan za osobe sa invaliditetom; Lokalni akcioni plan za

¹ Adopted from Applying a gender impact assessment to a Community Grants Policy <https://www.genderequalitycommission.vic.gov.au/expanded-case-study-applying-gender-impact-assessment-community-grants-policy>

Rome; i Lokalni akcioni plan za rodnu ravnopravnost. Iako postojeći program postoji već tri godine, on se ne ocenjuje niti revidira.

Kao deo ovog pregleda programa, Jovana i njen tim moraju da završe Rodnu procenu uticaja. Kao vođa njenog tima, Jovana je odgovorna za Rodnu procenu uticaja, ali neće sama završiti ceo proces.

Vaš zadatak je da se fokusirate na pripremni rad planiranja za rad grupe za procenu uticaja, da napravite analizu zainteresovanih strana za koga da pozovete u radnu grupu za Rodnu procenu uticaja, i da preporučite korake koje treba preduzeti za sprovođenje Rodne procene uticaja.

Takođe možete koristiti priručnik L2: Neka pitanja koja treba razmotriti kada radite rodnu procenu uticaja (stranica 20). Potencijalna pitanja vodiča za sve korake su:

- 1 Da li su zajednice koje su ciljane ovim programom uključene u donošenje odluka?
- 2 Da li ljudi različitog pola pristupaju ovom programu po istoj stopi?
- 3 Da li svi koji pristupe ovom programu imaju iste potrebe?
- 4 Da li različite društvene uloge i odgovornosti koje ljudi preuzimaju utiču na način na koji ljudi pristupaju ili koriste ovu politiku/program?
- 5 Koje dodatne potrebe mogu postojati za osobe sa invaliditetom ili različitih kulturnih identiteta, uzrasta, rodni identiteta, seksualnih orijentacija ili religija?

Materijal L2: Neka pitanja koja treba razmotriti kada radite procenu uticaja na rod

Prilikom sprovođenja procene uticaja na rod, mogu se razmotriti sledeća pitanja:

- What is the relevance of a law, policy or programme for gender equality - what is the planned goal and who will benefit from it?
- Da li predložena politika uzima u obzir različite potrebe i mogućnosti žena i muškaraca?
- Da li će predložena politika raditi na ukidanju prepreka za ostvarivanje rodne ravnopravnosti? Da li će eliminisati ili smanjiti diskriminaciju na osnovu pola/pola?
- Da li su žene i muškarci, ciljna grupa predložene politike, konsultovani tokom donošenja odluka? Ako da, kako? Ako ne, koja je strategija da se do njih dođe?
- Da li su dostupni podaci razvrstani po polu, starosti i drugim ličnim karakteristikama? Ako ne, kako prikupiti ove podatke?

-
- Koji su još podaci i činjenice potrebni da bi se bolje razumela rodna nejednakost u datoj oblasti politike koja je obuhvaćena nacrtom zakona, politike ili programa?
 - Kakav je pristup praćenja i merenja u vezi sa uticajem politike na unapređenje žena i muškaraca i rodne ravnopravnosti nakon što se usvoji i počne primena?
 - Da li nacrt politike ima za cilj promenu diskriminatornih stavova i štetnih stereotipa prema ženama i muškarcima? Ako ne, kako se to može rešiti kroz poboljšani nacrt teksta?
 - Kako će predstojeće promene biti saopštene pogođenim ciljnim grupama žena i muškaraca? Hoće li biti ciljane kampanje za podizanje svesti?

Zadatak 1: Sprovesti rodnu procenu uticaja zakona u vašoj zemlji uzimajući u obzir budžetske implikacije

Zamislite da vaša zemlja radi na pripremi novog zakona o visokom obrazovanju uključujući povećanje troškova studiranja i ograničen broj budžetskih mesta. Pozvani ste da doprinesete rodnoj proceni uticaja za vladu.

Pokušajte da odgovorite na pet koraka rodne procene uticaja:

korak 1 Definicija svrhe politike

korak 4 Odmeravanje uticaja na pol

korak 2 Provera rodne relevantnosti

korak 5 Nalazi i predlozi

korak 3 Provera rodne relevantnosti

Možete napraviti sopstveni nacrt zakona ili koristiti postojeći zakon u svojoj zemlji (ili nekoj drugoj). Pokušajte da pružite što više detalja i identifikujete potencijalne prepreke i izazove sa kojima biste se mogli suočiti u okviru takve vežbe.

03

Rodna procena
uticaja i budžet

Finansiranje rodne ravnopravnosti i podrška politikama za zatvaranje rodnog jaza u svim sektorima je deo Cilja održivog razvoja Ujedinjenih nacija 5 Rodna ravnopravnost. Štaviše, indikator 5.c.1 meri napore vlade da prati budžetska izdvajanja za rodnu ravnopravnost kroz ciklus upravljanja javnim finansijama i da ove alokacije učini javno dostupnim. Indikator 5.c.1 je jedini indikator u okviru za praćenje COR koji povezuje nacionalne budžetske sisteme sa implementacijom zakonodavstva i politika za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (Cilj 5.c).

Saznajte više:

Indikator COR 5.c.1

Indikator COR 5.c.1 omogućava vladama da integrišu rodnu ravnopravnost u svoje procese planiranja i budžetiranja. Ističe važnost uspostavljanja političkog okvira sa jasnim ciljevima rodne ravnopravnosti; izdvajanja koja podržavaju političke obaveze; sistem za praćenje alokacije resursa; i mehanizam za praćenje ovih alokacija do izvršenja i uticaja. Takođe se naglašava važnost javnog stavljanja podataka na raspolaganje, jačanja nadzor i odgovornosti. Ovi elementi su ključni za zdrav sistem upravljanja javnim finansijama. Predložena metodologija za merenje u odnosu na indikator 5.c.1 mora da ispuni tri glavna kriterijuma za poslednju završenu fiskalnu godinu:

1. aspekti rodno odgovorne javne potrošnje koji se ogledaju u vladinim programima i odgovarajućim alokacijama sredstava;
2. stepen u kojem sistem upravljanja javnim finansijama promovise rodno povezane ciljeve ili rodno odgovorne ciljeve; i
3. da li se izdvajanja za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena objavljuju.⁷

⁷ UN WOMEN. (2018) Sustainable Development Goal Indicator 5c1 <https://gender-financing.unwomen.org/en/highlights/sustainable-development-goal-indicator-5c1>

Da bi uspešno sprovele rodno budžetiranje, nacionalne vlade su usvojile različite operative alate u različitim fazama budžetskog procesa. Pre nego što se predlog budžeta iznese u parlament, prethodna rodna procena uticaja novih budžetskih mera može pomoći kreatorima politike da shvate kako su različite politike/mogu uticati na rodnu ravnopravnost. Ove informacije pomažu da se podupre primena rodne perspektive u raspodeli resursa. Omogućava vladama da formulišu budžet koji sadrži mere za pomoć u zatvaranju prioriternih jazova u rodnoj ravnopravnosti. Takođe omogućava civilnom društvu da prati napredak u finansiranju rodne ravnopravnosti i da li je vlada stavila obaveze u pogledu rodne ravnopravnosti u mere politike i praksu. Nakon što je budžet potrošen, naknadne rodne procene uticaja pomažu da se identifikuje da li su postignuti planirani rezultati različitih budžetskih mera. Mora da uključuje podatke razvrstane po polu da bi se izmerili rezultati i dugoročni ishodi za muškarce i žene i pružile informacije o efikasnosti programa ili usluga koje se tiču jednakog pristupa i jednakosti, efektivne upotrebe sredstava i resursa za postizanje poboljšanih koristi za žene i muškarce. i da li su troškovi i koristi raspoređeni i primljeni na pravičan način.

Rodna procena uticaja je preduslov za efikasno rodno odgovorno budžetiranje. Naime, Rodna procena uticaja pomaže da se identifikuje kako politike i povezana alokacija resursa mogu podržati rodnu ravnopravnost. Ona procenjuje budžete efekti na unapređenje rodne ravnopravnosti i zatvaranje rodni jazova u određenim sektorima. **Rodna procena uticaja za budžet bi mogla biti usredsređena na analizu uticaja na rodnu ravnopravnost tekućih programa potrošnje, uključujući kapitalne investicije i finansije, ili može proceniti uticaj poreske politike (regulisane podzakonskim aktima) i naknada javnog sektora na zatvaranje ili širenje rodni jazova.**

U rodno odgovornom budžetiranju, Rodna procena uticaja se može koristiti pre i posle u zavisnosti od svrhe sprovođenja. Na primer, primena prethodne **Rodne procene uticaja pomaže da se razume rodna dimenzija planiranih budžetskih aktivnosti i/ili programa.** Pomaže da se odluči šta i koliko sredstava izdvojiti kroz budžetski proces da bi se efikasno ispunili ciljevi rodne ravnopravnosti. **Rodna procena uticaja budžeta koja se sprovodi pre, može pokazati koliko su budžetske alokacije bile uspešne u zatvaranju rodni jazova.** Može se sprovesti po završetku programa ili usluge ili tokom implementacije da bi se dobile povratne informacije i korišćeni rezultati za preciziranje ili redizajn programa ili usluge. Prema istraživanju OECD-a o rodnom budžetiranju, 9 od 12 zemalja koristi prethodnu rodnu procenu uticaja, a 7 od 12 zemalja koristi naknadnu Rodnu procenu uticaja za podršku efikasnom rodnom budžetiranju (OECD, 2014). Prema tome, još uvek ima prostora za poboljšanje putem naknadne analize Rodne procene uticaja budžeta.

Saznajte više:

Ukrajinsko iskustvo u sprovođenju naknadnih rodni procena uticaja.

U Ukrajini, rodno odgovorni budžeti su se fokusirali na: (i) analizu postojećih budžetskih programa iz perspektive rodne ravnopravnosti; (ii) poboljšanje dizajna budžetskih politika kako bi se osiguralo da više odgovaraju na potrebe muškaraca i žena; i (iii) razvoj kapaciteta Ministarstva finansija i resornih ministarstava u pripremi budžetskih dokumenata koji uključuju rodna pitanja.

Ovi napori zahtevaju rodnu analizu programa koji se finansiraju iz budžeta o tome kako se bave potrebama muškaraca i žena i različitih društvenih grupa. Proces sprovode radne grupe koje vodi odeljenje za finansije (a ne odeljenje koje sprovodi program); Međutim, predstavnici programa učestvuju u radnim grupama. Nakon analize, radne grupe su preporučile resornim ministarstvima, Državnoj službi za statistiku i Ministarstvu finansija da poboljšaju budžetske programe, povezane ciljeve, aktivnosti i indikatore i da ih učine rodno odgovornijim. Više od 300 budžetskih programa je redizajnirano nakon rodne analize budžeta od 2015. godine, a više od hiljadu državnih službenika je obučeno za vršenje rodne analize budžetskih programa. Pored 300 programa koji su unapređeni kroz redizajn, pripremljeno je

i usvojeno više od 30 drugih zakonskih akata i dokumenata koji regulišu rad u različitim sektorima..⁸

⁸ Evaluation of Gender Impacts of Service Delivery

<https://www.pefa.org/sites/pefa/files/resources/downloads/PEFA%2008%20Ex%20post%20gender%20impact%20assessment.pdf>

04

Ko, kada i kako
može da koristi
Rodnu analizu
uticaja?

Rodna analiza uticaja podržava organizacije, kako u privatnom tako i u javnom sektoru, da procene rodno određen uticaj njihovih politika, programa i usluga. U mnogim okolnostima, pojedinci možda nemaju isti pristup procesima donošenja odluka, resursima, ekonomskim ili društvenim mogućnostima. To znači da će se politike, programi i usluge verovatno drugačije doživljavati i imati različite ishode za ljude različitog pola. Cilj Rodne analize uticaja je da stvori bolje i pravednije rezultate i obezbedi da svi ljudi imaju jednak pristup mogućnostima i resursima. Na ovaj način pomaže da se spreči nenamerno pojačavanje nejednakosti.⁹

Postoje tri osnovna modela rodne procene uticaja uopšte:

1 Rodne procene uticaja koje vode vladine jedinice koje deluju kao predlagači zakona ili politike:

Najsveobuhvatniji model za rodnu procenu uticaja predviđa one državne službenike koji rade u ministarstvu ili vladinoj agenciji, koja deluje kao formalni predlagač zakona ili politike, zaduženi su za sprovođenje rodne procene uticaja. U takvim slučajevima, ministarstvo ili vladina agencija se u praksi konsultuje sa vladinim, institucionalnim mehanizmom o rodnoj ravnopravnosti, ali ne postoji obaveza da to čini. Sprovođenjem Rodne procene uticaja, ministarstvo ili vladina agencija takođe razvija svoje kapacitete za urođnjavanje. Ipak, odsustvo kapaciteta za rodnu ravnopravnost može uticati na to koliko će se dubinska procena sprovesti.

2 Rodnu procenu uticaja vode vladine, institucionalne mehanizme za rodnu ravnopravnost:

Neke vlade odlučuju da Rodnu procenu uticaja treba da vodi centralno vladino telo zaduženo za promociju rodne ravnopravnosti. U takvim slučajevima, Rodna procena uticaja bi mogla biti veoma sveobuhvatna, jer je vode stručnjaci za rodna pitanja. Negativna strana ovog pristupa može biti smanjeno razumevanje rodne ravnopravnosti među državnim službenicima i odsustvo vlasništva nad procesom.

3 Rodna procena uticaja je deo sveobuhvatne procene uticaja propisa:

U mnogim zemljama, Rodne procene uticaja su deo širih procena uticaja, koje takođe uključuju društveni, ekonomski i/ili uticaj na životnu sredinu. U takvim slučajevima, procena uticaja je vođena dužom listom pitanja, uključujući specifična pitanja koja se odnose na aspekte rodne ravnopravnosti. U takvim slučajevima, Rodna procena uticaja može dobiti veći politički značaj, ali u isto vreme, procena možda neće biti tako duboka kao rodno fokusirana procena.

O Rodnoj proceni uticaja se prvenstveno raspravlja kada se pripremaju novi zakoni, ali procene uticaja treba da idu dalje od toga. Šira upotreba rodni procena u nordijskim zemljama pokazala je korisnost ovog alata za pomoć kreatorima politike i javnim službenicima da analiziraju i predvide rodne uticaje bilo koje važne odluke koja se razmatra, uključujući budžet, što je pomoglo u poboljšanju i jačanju postojećih mera i informisanju odluka u vezi sa izdvajanjem budžeta. Stoga se **Rodna procena uticaja može i treba dodatno raditi za nacionalne ili sektorske budžete, ključne podzakonske akte, vladine strategije i akcione planove, vladine programe i projekte.**

Rodnu procenu uticaja treba izvršiti kada se utvrdi da određena politika ima implikacije na rodne odnose. Najuspešnije se sprovodi u ranoj fazi procesa donošenja odluka kako bi se omogućile promene, pa čak i velika preorijentacija politika, kada je to potrebno. Procene uticaja na rod mogu se sprovoditi isključivo ili kao deo opsežne procene uticaja propisa koja će se baviti drugim pitanjima izvan rodni odnosa. U oba slučaja, Rodnu procenu uticaja moraju da vode stručnjaci za rodnu ravnopravnost, sposobni da postavljaju prava pitanja. Ovo je takođe slučaj sa rodni procenama uticaja budžeta.

Na nacionalnom nivou, čak i ako zakoni tretiraju žene i muškarce jednako, žene i dalje nemaju jednak pristup resursima, moći i mogućnostima. Iako to možda nije namerno, nacionalni zakoni i druge politike često različito utiču na žene i muškarce i mogu čak da pojačaju nejednakosti u različitim sferama života. Ako se ovi rodni uticaji ne uzmu u obzir u fazi projektovanja, politika će biti rodno slepa. Da bi se ovo izbeglo, neophodno je razmotriti uticaj uloga i rodno zasnovanih stereotipa, predvideti moguće različite efekte na žene i muškarce i obezbediti da će rezultati politika podržati rodnu ravnopravnost, uključujući i finansijsku. Stoga je svrha procene rodni uticaja budžeta da se pokaže da budžet, javna potrošnja ili poreska politika nisu rodno neutralni i utiču na žene i muškarce različito, čak i tamo gde se to ne očekuje niti želi.

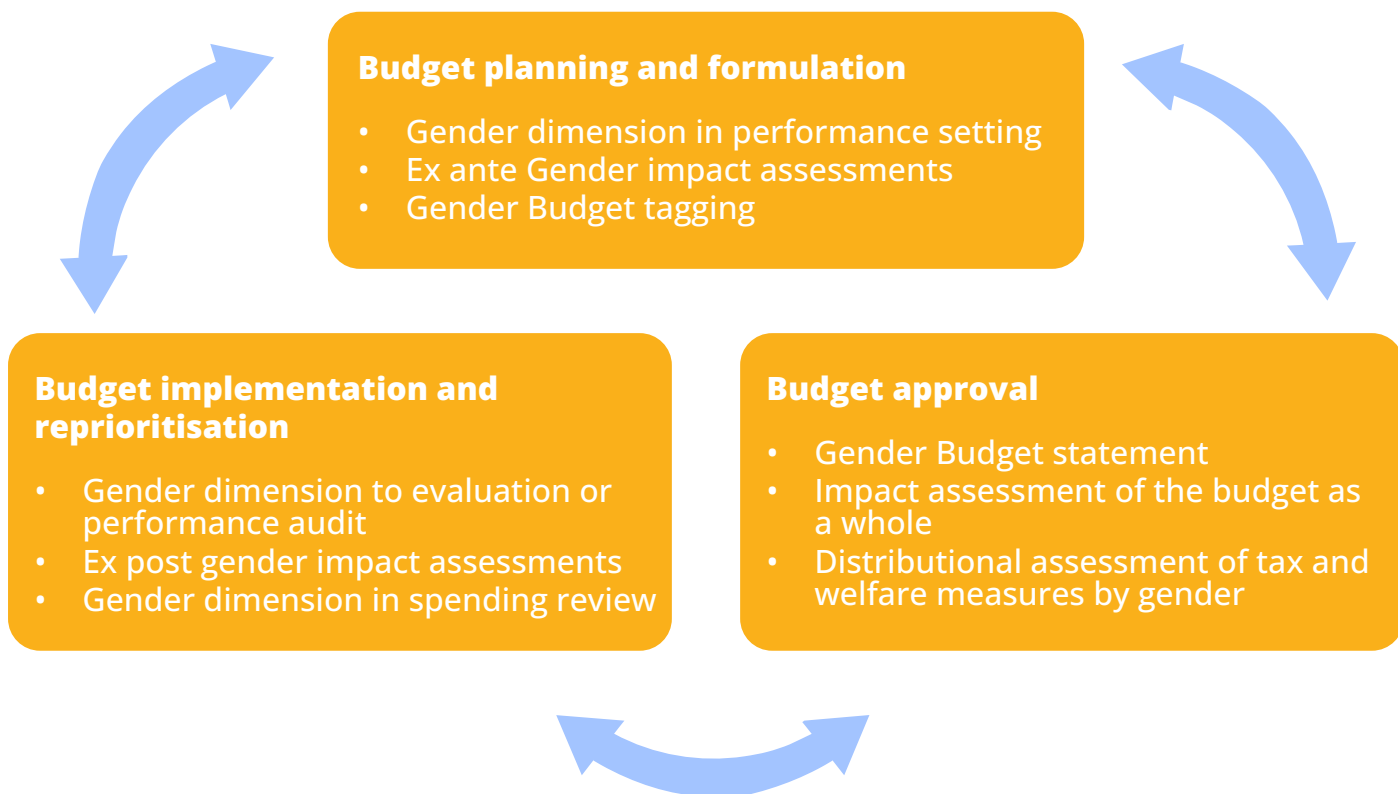
Postoje različiti načini da se izvrši rodna procena uticaja budžeta. Može se primeniti na ceo predlog budžeta, ili na određeni program ili aktivnost, na nacionalnom ili opštinskom nivou, u zavisnosti od institucionalnog okruženja i različiti uključeni aktera.

Kada se radi rodna procena uticaja celog budžeta, ključna informacija je kako ukupni budžet utiče na ciljeve politike rodne ravnopravnosti i da se proceni napredak ka rodni ciljevima. Na primer, prihodna i rashodna strana budžeta mogu se analizirati odvojeno, kao što je distributivni porez i procena mera socijalne zaštite. Ova kvantitativna analiza se fokusira na rodne uticaje planskih aktivnosti i programa u budžetu ili na širi uticaj budžeta na različite grupe društva.

Prilikom procene celokupni budžeta važno je obezbediti široko učešće, uključujući stručnjake za rodna pitanja i nevladine organizacije. Međutim, imajte na umu da se procene uticaja mogu shvatiti kao „stručni posao“. U tom slučaju, a da bi se mogli doneti kvalitativni zaključci, važno je obezbediti participativni pristup, mimo državnih službenika.

Na primer, Rodna procena uticaja budžeta jača vezu između budžetiranja i ciljeva rodne ravnopravnosti i povećava razumevanje kako zatvaranje rodni jazova može imati koristi od ekonomskog rasta i fiskalne održivosti. To navodi vlade da uzmu u obzir ciljeve rodne ravnopravnosti prilikom postavljanja prioriteta visokog nivoa za budžet. ITakođe pomaže u proceni uticaja budžetskih mera na rodnu ravnopravnost. Neophodno je razmotriti rezultate Rodne procene uticaja uporedo sa budžetskim ciklusom kako bi se budžetske odluke donele u skladu sa vladinih prioriteta rodne ravnopravnosti. Međutim, integrisanje rodne perspektive tokom budžetskog ciklusa pokazalo se izazovni procesima koji zahtevaju adekvatne veštine i poznavanje administrativni procesa, uključujući budžetski ciklus.

Najčešće, Rodna procena uticaja se vrši prethodno, procenom očekivanog rodni uticaja predloga budžeta. Prva faza budžetskog procesa uključuje planiranje i formulaciju budžeta. U fazi planiranja budžeta, ministarstva i druga javna tijela razmatraju sveobuhvatne ciljeve vlade za rodnu ravnopravnost i specifične rodne potrebe u svojim oblastima politike, kao dio određivanja prioriteta politike za budžet. Ove informacije će pomoći da se postave ciljevi učinka sa rodni dimenzijom ili ciljevi rodne ravnopravnosti vladinih programa.

Ključne faze budžetskog ciklusa i relevantni alati rodno budžetiranja¹⁰

Prelazak na formulaciju budžeta, kako bi se podržalo rodno budžetiranje, sektorska ili programska rodna analiza se traži da prati predloge budžeta. Na primer, može postojati zahtev da se uz svaki predlog budžeta ili budžet u celini obezbedi prethodna rodna procena uticaja, što se naziva **rodno označavanje budžeta**. Rodno označavanje budžeta takođe može biti uslov u prvoj fazi, naglašavajući kako predložene budžetske mere utiču na ciljeve rodne ravnopravnosti. Ministarstvu finansija ovo pruža informacije koje mu pomažu da identifikuje i odredi prioritete predloga budžeta koji napreduju ka ciljevima rodne ravnopravnosti.

Međutim, **neophodno je proširiti rodnu procenu uticaja na kasnije faze budžetskog ciklusa**. Ovo pomaže u proceni stvarnog rodno uticaja budžetskih programa nakon njihovog izvršenja i potrošenog novca. Ove informacije mogu biti uključene u buduće odluke o budžetu i mogle bi biti kritične za poboljšanje efikasnosti javne politike u unapređenju ciljeva rodne ravnopravnosti tokom vremena.

¹⁰ OECD (2023). "OECD Best Practices for Gender Budgeting", OECD Journal on Budgeting, vol. 23/1, <https://doi.org/10.1787/9574ed6f-en>.

Materijal L4: Položaj rodne procene uticaja u okviru širih ciklusa politike?¹¹

Rodne procene uticaja nisu izolovane aktivnosti, ali ako ih država strateški koristi, one su obično deo ciklusa politike. Evropski institut za rodnu ravnopravnost pripremio je sledeći grafički prikaz položaja rodne procene uticaja u širem ciklusu politike zakona, politike ili programa.

Više informacija:

[Praćenje rodne procene uticaja](#) | [Evropski institut za rodnu ravnopravnost \(europa.eu\)](#)

¹¹ Kreirano na osnovu EIGE-ove veb stranice: [Why use Gender Impact Assessment](#) | [European Institute for Gender Equality \(europa.eu\)](#)

Diskusija na forumu L4: Zašto koristiti rodne procene uticaja na budžet?¹¹

For gender budgeting to be sustainable over time, it needs to demonstrate added value as a practice to politicians, the public administration, and civil society. With this in mind, it is helpful to have in place - from the start - a framework which seeks to measure the impact of gender budgeting.

Measuring the general impact of gender budgeting on gender equality outcomes is complex for various reasons. The changes may be difficult to detect and measure, progress depends on the actions of several actors, indicators can be impacted by a number of exogenous factors, and the time that it takes to see changes may exceed the time horizons of a particular monitoring exercise. Nevertheless, it is possible to select certain indicators to identify how gender budgeting is contributing to changes in public policy.

Jedan važan način na koji rodno budžetiranje može da ima uticaj, jeste da se unapredi povećanje svesti među državnim akterima o tome kako budžetske mere utiču na rodnu ravnopravnost. Zahtevi za izradu rodne analize koji prate predloge budžeta mogu pomoći da se skrene pažnja na pitanja rodne ravnopravnosti, utičući na podizanje svesti, stavove i percepcije kreatora politike. Procena napretka u ovom pogledu mogla bi se meriti na različite načine, na primer, kroz praćenje procenta budžetskih mera koje su ocenjene kao rodno neutralne u različitim oblastima politike, i kako se to razvija tokom vremena (pretpostavka je da, kako zainteresovane strane postaju svesnije pitanja rodne ravnopravnosti, smanjuje se procenat budžetskih mera koje su ocenjene kao rodno neutralne).

Rodno budžetiranje takođe može imati uticaja kroz dizajn i sadržaj politika, tako da budu bolje usmerene za postizanje ciljeva rodne ravnopravnosti. Jedan od načina da se ovo izmeri je da se ustanovi gde su nastojanja rodnog budžetiranja rezultirali redizajniranjem politika ili programa. Na primer, kanadska vlada razmatra budžetske programe u kojima je njena analiza uticaja

na rod i raznolikost (GBA Plus) identifikovala negativne uticaje i prikuplja informacija o tome da li su – kao rezultat toga – preduzeti koraci da se oni smanje ili ublaže. Ove informacije su predstavljene u Izveštaju o uticajima (Impacts Report), objavljenom uz budžet.

Molimo navedite argumente za korišćenje rodne procene uticaja budžeta i koje dodatne vrednosti oni donose ako se primenjuju na adekvatan način.

Učesnici mogu navesti neke od sledećih argumenata:

Materijal A_L4: Šablon za strukturu izveštaja o rodnoj proceni uticaja

#1

Vodi nas u ostvarivanju rodne ravnopravnosti:

Poznavanje načina na koji nejednakost funkcioniše, kako na nju utiče javna politika i na koji način je prisutna u različitim sektorima i sferama života je ključno za eliminisanje rodne nejednakosti. Rodna procena uticaja je možda najbolji prvi korak ka politikama koje pomažu u ostvarenju ovog cilja.

#2

Bolje kreiranje politike:

rodna procena uticaja – doprinosi boljoj politici i zakonodavstvu. Bolja politika znači dostizanje ciljne grupe, zaštitu od potencijalnih zamki i maksimiziranje obima za postizanje planiranih ciljeva.

#3

Bolje upravljanje:

Sistematska i objavljena rodna procena uticaja promoviše transparentnost donošenja odluka i odgovornost. Izvođenje rodne procene uticaja obezbeđuje da kreiranje politike i zakonodavni okvir bude kvalitetniji i da ima veći značaj za društvo jer odgovara potrebama svih građana – žena i muškaraca, devojčica i dečaka.

#4

Alati za učenje:

Rodna procena uticaja omogućava kreatorima politike da izgrade svoje kapacitete za rodnu ravnopravnost. Vežba postavljanja pitanja, prikupljanja podataka i drugih relevantnih informacija doprinosi stvaranju baze informacija na terenu o rodnoj nejednakosti. Kada se ovaj kapacitet započne, kreatori politike su sposobniji i sigurniji da se osposobe za izradu politika sa boljim ishodom rodne ravnopravnosti.

Svaki izveštaj o prethodnoj rodnoj proceni uticaja treba da sadrži sledeće odeljke/poglavlja, kao što je primer dat u nastavku, koji se može ili proširiti ili sažeti:

Sažetak i glavni zaključci
Rečnik terminologije

Uvod

Rodna procena uticaja: Metodologija istraživanja

- Poglavlje 1.** Definicija svrhe politike
- Poglavlje 2.** Rodna relevantnost predloga
- Poglavlje 3.** Detaljna rodna analiza predloga
- Poglavlje 4.** Zaključci iz rodne perspektive
- Poglavlje 5.** Predlozi za unapređenje predloga u pogledu rodne ravnopravnosti

Studije o proceni uticaja su dizajnirane u pet koraka.

korak 1

Postoji detaljan opis stvarnog stanja pre nego što se novi plan politike primeni.

korak 2

Studija treba da proceni razvoj date situacije u odsustvu bilo kakve nove politike. Ovo se zove nulta alternativa.

korak 3

Potrebna je detaljna analiza sadržaja samog plana politike, njegovih mera, vremenskih okvira, ciljeva i oblasti. Ova analiza trenutne situacije, mogućeg razvoja situacije i sam plan politike to omogućavaju

korak 4

opisivanje potencijalnih efekata i

korak 5

ravnotežu pozitivnih i negativnih efekata jedni protiv drugih.

Izveštaji o naknadnoj rodnoj proceni uticaja treba da sadrže ista poglavlja, ali da integrišu dodatne tradicionalne kriterijume evaluacije kao što su relevantnost, efikasnost, efektivnost, koherentnost i održivost, a odeljak pet neće biti fokusiran na poboljšanje postojećeg projekta, programa, politike ili zakona, već na informisanje za kreiranje politike koje sledi.

Materijal B_L4: Lista onlajn vodiča i resursa za dalje informisanje

- Pogledajte Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) Urodnjavanje ([European Institute for Gender Equality](#))
- Jedan od alata predstavljenih na veb stranici EIGE-a je alat za rodnu procenu uticaja.
- Objašnjava primenu prethodne procena i pruža mnoge praktične primere sa evropskog međunarodnog, nacionalnog i sub-nacionalnog nivoa.
- Komisija za rodnu ravnopravnost u javnom sektoru australijske države Viktorija takođe je razvila zanimljiv onlajn alat za [rodnu procenu uticaja](#)
- Odlična publikacija je dostupna od strane Malteške nacionalne komisije za promociju ravnopravnosti kao PDF vodič: Step-by-Step Guide for Gender impact assessment.
- Kosovska agencija za rodnu ravnopravnost objavila je sopstveni [Priručnik za procenu uticaja na rodnu ravnopravnost, na engleskom, albanskom i srpskom jeziku](#).
- Kancelarija Friedrich Ebert Stiftung u Bosni i Hercegovini je takođe objavila Prirucnik [o rodnoj proceni uticaja](#) (bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku)
- Primer kako je rodna procene uticaja primenjena na multilateralnom nivou je: [Rodna procena uticaja programa Saveta Evrope Mladi za demokratiju](#)

